

”Ju enklare ju bättre”

*Av författaren har tidigare utgivits:
Flyg som svalor, tranor eller Gööken, 2019, BoD*

Bildkällor:

Omslagsfoto: Jan-Ola Nordh
S 39 tidningsurklipp, troligtvis Hallands nyheter
s 55, 56 Wikipedia
s 90 Robert Danevid
s 92 Ronny Lindell
s 139, 142, 142, 143, 144, 151, 152, 153, 154 Dockab
s 174 okänd gymnasieelev 1989
s 177, 178, 179, 183, 200, 202, 213 Radab
s 184 Husqvarna via Harald Undén
s 185 Öhlins racing
s 213, 214 Hans Stork
s 216 Woelfle Engineering
s 235, 239 Håkan Johnsson
s 236 Andreas Hess
Övriga bilder Eget arkiv

”Ju enklare ju bättre”

© Bengt Gök och bokförlaget Norlén & Slottnér

Medförfattare och redigering: Robert Axelsson

ISBN 978-91-89705-45-6

Tryckt i Polen 2024

”Ju enklare ju bättre”

Bengt Gök

Bokförlaget Norlén & Slottner

Del 1

Mina förfäder, uppväxt, och skolgång

Del 2

Projektingenjör i Kärnkraftsbranschen och hobbyuppfinnare

Del 3

Uppfinnare och entreprenör

Del 4

Flygplans- och motorbyggare

Innehåll

Förord	9
Del 1	
Inledning	11
Stroke	13
Uppväxten på en liten bondgård vid Ätran	17
Bonnas gård	23
Vika glidare och bygga pappdrake med morfar	28
Morfars uppfostringsmetod	31
Ålfiske	33
I gamla bondekulturen tillvaratogs det mesta	36
Soldaten Sven Göök och hans ättlingar	39
ATP-frågan och mera om synen på ekonomi	43
Den otämjda hingsten i Getinge	52
Löpsningen med Lona	54
En läxa för livet	57
Flygande brunnslock	60
Torparen Per	65
Bröllopsförhinder	68
Ett år som smedlärling sedan tillbaka till skolan	69
Lumpen	73
Del 2	
Jobb som ingenjör och lite vidareutbildning	79
En pannexplosion	84
Marviken – en svensk plutoniumfabrik	85
Göök-Vagnen	90
Protesutveckling	96
Lite om privatlivet och om Oskarshamn 2	99
En kommunaltjänsteman mindre	103
Ringhals avfallsstation	105
Barsebäck 1 och 2	107

Olkiluoto 1	108
Slutet på mitt kärnkraftsliv	111
Efterspel	117

Del 3

Entreprenör och produktutvecklare	123
Datorisering	129
En succé	131
Lastbryggetillverkning och arbetsfilosofi	137
En egen fabriksbyggnad	140
Stefan	145
Roger	149
En ny större fabriksbyggnad	151
Mitt första patent	154
Kontorsmöbler	157
Trubbel med facket	161
Dags att trappa ned	162
Ett nytt liv i Karlstad	165
Tillbakablickar	169

Del 4

Windexprojektet	177
Allergiproblem	203
Provflygning av min motor	204
Andra Windexprojekt	213
Wankelprojektet	216
Andra (intressanta) projekt	221
Äntligen, i luften efter 22 år	226

Förord

Den här skriften berättar historien om Bengt Göök, ”Åsa-Nisse från Hallsberg”, en sällsynt kreativ tekniker och uppfinnare. Berättelsen går från uppväxten på en liten gård i halländska Ätradalen, via modellflygplan, flygande brunnslock och en period som militärfrisör till först den svenska linjens tungvattenreaktor i Marviken och senare till det svenska kärnenergiprogrammet, och hur Sverige på bara 15 år kunde bygga elva välfungerande kärnkraftverk.

Efter tiden inom det svenska kärnenergiprogrammet satsade Bengt på egna konstruktioner, en flygprotes, transportvagnar, lastbryggor och magnetventiler samtidigt som han fick se Sveriges och Curt Nicolins framgångsrika industrikultur förstöras av ett alltmer kortsiktigt ekonomiskt kvartalstänkande.

Berättelsen borde vara obligatorisk läsning på alla tekniska utbildningar i landet. Fast, förresten, varför begränsa sig till teknik? Varför inte blanda in ekonomi och samhällsvetenskap? Här finns guldkorn att plocka, vi börjar berättelsen med ett av dem.

Det var så att Sverige under 1970- och 1980-talen hade företag som var världsledande på hydraulisk styrning av kranar och vinschar, inte minst på skogsmaskiner. Monsun Tison i Borås var ett av företagen som kommit igång med att använda elektronik till manövreringen. Istället för de stora och klumpiga ventiler och spakar som fyllde operatörens arbetsplats skulle man kunna styra med bara en joystick och samtidigt slippa risken för att het och kladdig olja sprutade ur en trasig slang.

Fast det var inte så enkelt att få allt att fungera perfekt; särskilt besvärligt var att alltför stora pilotventiler gjorde styrningen klumpig och okänslig. Bengt Gök hade i samband med utveckling av sina långa segelflygsläpvagnar konstaterat att massor och tröghetsmoment måste man ha koll på. Bengt fick höra om problemen, och gjorde en mycket mindre, enklare, lättare pilotventil med trimmade tidskonstanter – som ingen trodde på. Men, som en av Monsuns ingenjörer från den tiden berättar: ”Bengt hittade en olåst bakdörr in till teknikerna”. Efter viss övertalning byggdes en timmerkran om och en rutinerad joystickhatande operatör övertalades att provköra. Gamlingen satt där, svängde och körde länge och väl innan han klev ur och sade de viktiga orden: ”Nu pojkar, nu har ni äntligen kommit på något användbart!”.

Bengt insåg snabbt möjligheterna. Världsmarknaden låg redan på den tiden på mäktiga 600 000 pilotventiler om året. Monsuningenjören som sett Bengt ”kliva in” blev Bengts kompis och fick ta hand om Caterpillar och USA-marknaden.

Robert Axelsson

Inledning

Att skriva ner sina minnen och gamla släktberättelser är ett sätt att fördriva tiden efter att man inte längre behöver tänka på sin försörjning, och inte duger till produktion av några tjänster uppskattade ute i samhället, men ändå vill åstadkomma något mer medan man stapplar fram på gravens kant funderandes över att gamla vänner dör bort.

Direkt efter att jag bestämt mig för att avsluta segelflygkarriären, innan den skulle avsluta sig själv på grund av något haveri orsakat av min allt sämre syn, satte jag mig vid datorn och skrev ner mina bästa segelflygupplevelser. Jag har aldrig haft lätt att uttrycka mig i skriftlig form, men minnena dök upp i en jämn ström och det gick ganska lätt att få ihop en liten bok som kom ut 2019.

”Flyg som svalor, tranor eller Gööken” fick en del kommentarer om stavfel och dålig svenska. En gammal kompis tyckte den var för kort och rumphuggen, någon saknade berättelsen om Windexbygget och Windexmotorn, någon ville veta mer om mina uppfinningar. En recension i Nordic Gliding gladdade och uppmuntrade mig att göra det här försöket att komplettera historieskrivningen.

Mitt ekonomiintresse grundades redan i barnaåren. Det kommer dels från farfars uppmaning att alltid spara hälften och dels från morfars föreläsningar för mamma, pappa, morbröder och mostrar om sparsamhet och är väl en röd tråd genom den här boken.

Livet har varit fyllt av inspirerande lönsamt arbete utan stress. Jag har kunnat unna mig bra boende, fritid med mitt stora flygintresse och resor med familjen. Motgångarna har varit få, jag hade tuberkulos som barn men det enda minnet från den tiden är när jag blev klädd i blå sjömanskostym en morgon när mina föräldrar fick hämta hem mig.

Min pappa fick hjärncancer och dog tidigt, bara 57 år gammal. Själv fick jag också cancer när jag var 63, men blev botad. Jag har valt att inte berätta så ingående om de jobbiga tråkigheterna.

Min förhoppning är att boken ska ge mina barn och barnbarn en inblick i hur livet kunde te sig för tidigare generationer. Kanske också tekniskt intresserade kan få lite inblick i ett uppfinnarliv.

Farfar var barn i en riktigt fattig backstuga medan morfar var barn i en bondefamilj som hade det gott ställt. Första världskriget vände på förutsättningarna. Pappa och mamma växte upp under mellankrigstidens tuffa ekonomi, men lärde sig att effektivt arbete och sparsamhet lönar sig. Självtillhör jag efterkrigstiden och kalla krigets barn. Vi, som tog vara på våra förutsättningar, drog högsta vinsten i livets lotteri och har fått uppleva en otrolig ökning av livskvalitet. Expanderande industri och brist på teknikutbildad arbetskraft gav oss unga nybakade ingenjörer en katapultstart ut i arbetslivet. Plötsligt kastades man ut från den halländska bondekulturen till en krävande storindustri som vidareutvecklade sina medarbetare i högsta möjliga tempo för att täcka sina personalbehov.

Under mina första tio år som montageingenjör fick jag på leveransbevakningsresor upptäcka att det bara i Europa fanns många kulturer jag inte hade den blekaste aning om.

- Dureformen var bara genomförd i Sverige. I övriga världen brukades titlar för att hålla kontroll på position i hierarkin.

- Tyska företag tyckte jag var auktoritära, strikt organiserade med många nivåer mellan prokuristen och arbetarna på produktionsgolvet.

- Engelsmän verkade osolidariska mot sina företag; de hade ofta dålig tidstyrning och många förseningar.

- Fransmän hade mycket svårt att acceptera att något annat än just fransktillverkat kunde duga. De dricker dessutom vin på den nästan två timmar långa lunchen.

- Italienska maskinoperatörer och hantverkare var mycket skickliga och yrkesstolta, men man fick inte prata med teknikfolk utan försäljare närvarande.

- Japaner uppträdde alltid 100 procent solidariska med sitt företag.

- Finska grovarbetare i anläggningsbyggen kunde jag lita på

och som kund i Finland tackar man inte nej till het sauna. Som leverantör i Finland fick jag också acceptera en och annan vild strejk. Och finsk polis och finsk myndighet förhandlar inte.

- Jugoslaviska licenssvetsare var mycket yrkesstolta och skickliga, men behövde absolut hjälpare som bar fram verktygen och servade dem underdånigt.

- En dansk har aldrig prutat färdigt.

Som egenföretagare kom jag i kontakt med några invandrare, övervägande ungrare. De var utmärkta mekaniker, kreativa problemlösare och fixade alltid uppgiften på något sätt. De var först på, om man behövde någon som gjorde ett par övertidstimmar.

Stroke

1 januari 2021 var den här boken innehållsmässigt klar. Alla gamla berättelser om mina förfäders fattiga liv, min uppväxt, skolgång, minnen från kärnkraftsperioden, företagandet, uppfinningarna, flygplansbyggen, flygmotorutveckling, fanns nedskrivna och förelåg i fullt kaos. Datorprogrammet som räknade ord sade att jag hade samlat ihop fem gånger så mycket textmassa som vad min första bok innehöll. Återstod att strukturera, skriva om på rättstavad någorlunda hygglig svenska.

Då hände det. Jag vaknade lite nödig och steg ur sängen, men ramlade ihop i en hög på golvet. Vänster ben och arm var som borta. Jag lyckades hasa mig ut i duschen och uträttade ärendet men insåg läget och ropade på min Lena. Hon har varit med förr och nu blev det bråttom! Inom tio minuter låg jag i ambulans på väg till strokeenheten. Efter någon timmas behandling rullades jag ut på avdelning för eftervård.

Tester under ett par dagar indikerade att jag inte hade fått några permanenta skador, så jag skrevs ut och fick åka hem. Hemkommen kände jag mig lite slö och dränerad på energi, men hade snart återfått samma kroppskontroll som jag hade före stroke. Jag började läsa och sortera i manusmaterialet, men det var något som

inte stämde och det fanns saker jag inte kände igen alls.

Jag var efter ett tag helt övertygad om att delar av min hjärna var borta och kontaktade strokevården. Efter fem månader och mycket tjat fick jag komma på en test hos specialistsjuksköterska. Hon och min ordinarie läkare kom fram till att minne och mentala kapacitet låg långt över medelvärdet för min ålder och jag skulle bara vara tacksam att jag klarat mig så bra. Men jag saknade minnen och mitt tidigare perfekta lokalsinne var borta. Jag fortsatte tjata på vården om att allt inte stod rätt till. Efter två och ett halvt år fick jag besked att en specialist granskat röntgenfilmer och hittat en stor hjärnskada.

Vi gamla ska inte förvänta oss så mycket av modern åldrvård; den har fullt upp med sina manualer och rutiner.

Arbetet med att göra klart detta bokprojekt trots minnesluckorna startades men gick trögt. I min verksamhet har jag aldrig tvekat att delegera arbete till förmågor som kan bidra med förbättringar och började fundera över möjliga namn i mitt stora nätverk. Ganska snart fastnade jag för Robert Axelsson som känner mig väl, har skrivit trevliga artiklar i tidningen segelflygsport om inte bara mitt tävlande utan även om mina produkter. Jag ringde upp Robban och sa att jag behövde hjälp med att redigera och stuva om lite i en tekniknörds stela prosa. Robban tackade ja och har lagt ner ett stort arbete i detta projekt.

Forskningen har visat att minnen lever och förändras med tiden. Den enes minne av en händelse kan skilja sig mycket från den andres. Mycket i boken berör anhöriga, vänner, medarbetare, affärsbekanta, med flera. Detta är mina minnen, de är sannolikt inte identiska med andras av samma händelser.